

Memoaren ur marginalen

– Narrativ konstruktion och 1900-talsideal i en värmländsk livsberättelse

JOSEFIN BJÖRKQVIST

KARLSTAD UNIVERSITET

Nyckelord: Memoar, identitet, narrativ, modernisering, Värmland, idéhistoria

Inledning

Ja, så har det varit. Detta är ett minne blott. Hästar, kor, får, getter, höns, en levande landsbygd med folk i alla stugor. Nu har traktorer och maskiner av alla slag övertagit arbetet. Det som förr var genvägar, ko- och fågelvägar är nu stora djupa spår efter traktorer som det tar generationer att reparera. Åkrar växer igen med skog, stugorna står tomma, eventuellt semesterställen, en kolossal omvandling under min tid. Det kan kanske vara mycket jag kunde berätta om. Jag har haft ett gott minne och minns långt tillbaka.¹

År 1994 sitter en gammal man på Kvarnåsens ålderdomshem i Årjäng, Värmland, och tänker tillbaka på sitt liv. Mycket har förändrats sedan han föddes och han känner ett behov av att berätta om den värld han själv växte upp i. Under flera år skrev han ner ögonblick från sitt liv i en memoar som sedan gått i arv i hans familj.² Tage Carlsson föddes år 1908 i Sillerud socken och bodde där fram till flytten till äldreboendet där han började skriva: om skolåren, arbetet i Sillebottens affär, den levande hembygden från hans barndom och hur han och hustrun Ingeborg älskade att dansa. När han dog år 2002, 94 år gammal, hade mycket förändrats: hästar hade ersatts av bilar, dansbanor av dansgolv och den levande landsbygden försvann successivt i takt med den ökade urbaniseringen.

Moderniseringsprocessen under det tidiga 1900-talet förändrade Sverige såväl på det tekniska som på det sociala och kulturella planet: de folkrörelser som vuxit fram under slutet av 1800-talet bidrog till demokratisering och ett socialdemokratiskt maktskifte, samtidigt som nya samhällsideal

¹ Tage Carlsson, *Tages memoarer*, ”En berättelse från Högstakan i Sillerud”, privat samling, s. 2.

² Min egen förförståelse bör här nämnas, då undertecknad är barnbarnsbarn till Tage Carlsson. Att vara släkt med sitt studieobjekt kan både hjälpa och stjälpa en studie. Det kan vara svårt att separera sig själv och analysera texten objektivt, men förförståelsen gör studien unik. En utomstående forskare hade behövt ansöka om tillåtelse att tillstå materialet, vilket kanske inte hade godtagits av familjen. Memoaren består av 73 opaginerade sidor och indelade efter olika kapitel. Referenserna görs därmed till kapitlen och sidorna har undertecknad paginerat. Memoaren skrevs främst mellan 1994–1998 och existerar endast i ett exemplar.

växte fram.³ Studiens syfte är att undersöka hur några av dessa ideal speglas i memoaren från en människa som visserligen var måltavla för samhällets idéer, men inte åtnjöt en maktposition i samhället och på så vis befann sig i marginalen. Memoaren förstås utifrån forskningsfältet *Life Writing* i syfte att uttolka och förstå hur självidentitet skapas genom att skriva och skapa ett narrativ. Detta analyseras sedan utifrån tre av Tages samtida ideal: skötsamhet, bildning och modernitet. Hur påverkades han av samtidens idéer – och hur påverkade han dem? Sitter han enbart på första parkett till moderniseringens framfart, eller är även han deltagare i skådespelet?

Life writing

Life Writing uppkom som ett eget fält då forskare inom feministiska och postkoloniala teoribildningar upplevde att skillnaden mellan deras forskningsobjekt – människor i marginalen såsom kvinnor, barn och olika ursprungsbefolkningar – och de som vanligen studerades inom självbiografiska studier – välkända, vita, europeiska män – var för stor för att tillhöra samma område.⁴ Nog var Tage Carlsson en vit, europeisk man, men han var varken välkänd eller välutbildad. Han tillhör därmed en grupp som traditionellt inte har stått i centrum för vetenskapliga studier.

På detta sätt påminner *Life Writing* om fältet *mikrohistoria* som främst studerar enskilda händelser och individer. Mikrohistoriska studier premierar den kunskap och de nyanser som endast framkommer genom att studera ”det lilla”.⁵ Där mikrohistoria använder individuella berättelser för att belysa större samhällsprocesser, söker man inom *Life Writing* snarare att förstå hur individer skapar mening av det förflutna genom att författa egna narrativ – oberoende av om de är verkliga eller fiktiva.

Filosofen och forskaren Peter Antich menar att det är genom att se vårt liv som ett narrativ som vi kan förstå det som en helhet. Det finns dock en dubbelhet i denna konstruktion: samtidigt som vi skapar ett narrativ så skapas vår identitet och hur vi ser på vårt liv utifrån detta narrativ.⁶ Även Sidonie Smith och Julia Watson, forskare inom fältet, diskuterar denna dubbelhet och menar att allt som skrivs i en självbiografisk text, även om det är fel eller vinklat, ska tolkas som en

³ *Modernisering* förstås i denna text utifrån sociologen Anthony Giddens definition: en synonym till den industrialiserade världen med betoning både på de tekniska och sociala framstegen. Detta förklaras vidare i avsnittet om den moderna människan.

⁴ Sidonie Smith & Julia Watson, *Reading autobiography: A Guide for Interpreting Life Narratives* (Minnesota 2010), s. 1.

⁵ Anna Götlind & Helena Kåks, *Mikrohistoria* (Lund 2014), s. 22.

⁶ Peter Antich, ”Narrative and the Phenomenology of Personal Identity in Merleau-Ponty”, *Life Writing* 15:3 (2018), s. 434.

karaktärisering av författaren.⁷ De betonar att en självbiografisk text inte kan läsas som en enhetlig berättelse som ger en korrekt bild av författaren, utan snarare som en konstruktion av denna.⁸

Utifrån detta forskningsfält kan Tage Carlssons skrivande tolkas som identitetsskapande. De flesta avsnitten i memoaren handlar om händelser från barndomen och ungdomen, cirka 1915–1940, och skrevs mellan 1994–1998. Att Tage skriver sina minnen långt efter att händelserna ägt rum skulle enligt en klassisk syn på källkritik innebära att det finns tendens att ta hänsyn till, men för följande studie utgör detta en analytisk möjlighet. Medvetet eller omedvetet väljer Tage vilka minnen han skriver ner och således skapar han genom dessa val ett narrativ som framställer honom och hans liv.

Den skötsamma människan

Idéhistorikern Ronny Ambjörnsson konstruerade idealtypen *den skötsamme arbetaren* i boken *Den skötsamme arbetaren: Idéer och ideal i ett norrländskt sågverksambälle 1880–1930* där han undersökte de levnadsideal som eftersträvades i Holmsund, Västerbotten, omkring sekelskiftet 1900.⁹ Ambjörnsson fann att det vid sidan av industrialiseringens anonyma fabriksarbetare växte fram ett skötsamhetsideal i takt med moderniseringen av Sverige. Ambjörnsson undersökte detta framväxande fenomen i olika typer av loge- och fackföreningsprotokoll.¹⁰ Den skötsamme arbetaren värderade egenskaper såsom nykterhet, bildning, ordhållighet och eftertänksamhet: den skötsamma människan skulle inte ge efter för impulser utan sträva efter att leva ett exemplariskt liv.¹¹

Folkrorelserna som Ambjörnsson undersökte i Holmsund speglar inte exakt hur det såg ut i Sillerud men likväl är idealtypen intressant i Tages fall: han var medlem i SLU (Svensk Landsbygds Ungdom) delaktig i olika fackföreningsarbeten, biblioteksnämnden, IOGT, samt i bildandet av logen i Sillerud.¹² Ambjörnsson poängterar att en del av det arbete som logen i Holmsund utförde gick ut på att uppmuntra det goda livet: de arrangerade kaffekalas och söndagsutflykter i skärgården där sång och skratt varvades med föredrag.¹³ Tage skrev om liknande tillställningar:

Jag har ett minne av ett besök i Haget. Det var en sommar det var friluftsmöte, jag tror en missionspastor som hade det. Det var tal, psalmsång. Det var många på det mötet som var bra sångare. Rätt så mycket folk, det var mycket folk i dom trakterna på den tiden. Från Solberg, Högstakan, Rök mm. Så var det kaffe i det gröna.¹⁴

⁷ Smith & Watson (2010), s. 16.

⁸ Smith & Watson (2010), s. 61.

⁹ Ronny Ambjörnsson, *Den skötsamme arbetaren: Idéer och ideal i ett norrländskt sågverksambälle 1880–1930*, 4 uppl. (Stockholm 2017), s. 35–36.

¹⁰ Ambjörnsson (2017), s. 84.

¹¹ Ambjörnsson (2017), s. 32.

¹² Carlsson, ”Min ungdom”, s. 1.

¹³ Ambjörnsson (2017), s. 99–100.

¹⁴ Carlsson, ”Kari i Haget”, s. 1–2.

Möjligtvis var Tage bara där för att lyssna på skönsången, men det finns andra delar av memoaren som tyder på att han uppskattade kyrkan och dess predikanter. För honom var det en och en halv mil till Silleruds kyrka med häst och vagn, så kyrkobesöken blev främst av vid julottan, nyårsdagen, midsommardagen och konfirmationen. Dessa kyrkobesök beskrivs som högtidliga tillfällen då han fick träffa alla i trakten och utbyta berättelser.¹⁵ För att nå landsbygdens människor resten av året reste predikanter från Svenska kyrkan ut till stugorna och höll så kallade stugmöten: ”Dessa möten var alltid helt fullsatta. Jag gick alltid på alla stugmöten.”¹⁶

Det sociala sammanhanget verkar ha varit lika viktigt för Tage som själva stugmötena. Detta syns inte minst då han i memoaren återberättar ett samtal med prästen Fogelmark som uttryckte både förvåning och ogillande när han fått höra att Tage stod bakom anordnandet av en dansbana i byn: ”[Tage] som var en så ordentlig person inte skulle ordna dans och festligheter.”¹⁷ Dansen var dock central i Tages liv och på Fogelmarks kommentar svarade han att: ”dansbanan hade en viktig funktion att fylla, likväl som kyrkan hade det. Det var viktigt att ungdomar fick möjligheter att dansa och ha trevligt. Jag själv brukade både gå till kyrkan och till dansbanan.”¹⁸ Förutom själva byggandet av dansbanan ansvarade Tage för att söka tillstånd hos myndigheterna och ordna musik till evenemangen. Det anordnades fester på dansbanan Jägersro mellan 1933–1940 och enligt honom själv var det hela mycket uppskattat.¹⁹

Det framgår att Tage var djupt hängiven sin hembygd, oavsett om detta innebar att gå på friluftsmöten, stugmöten eller anordna en dansbana för byns ungdomar. Detta syns även på det sätt Tage genomförde sitt arbete i affären. Till hans arbetsuppgifter hörde hemkörning till kunderna – först med häst och vagn och senare med bil – och han blev fort bekant med alla. Affären i Sillebotten ägdes av Erland Norder och var enligt Tage ”den största mellan Karlstad och Oslo”.²⁰ Där fanns det mesta att köpa: järnvaror, redskap, kostymer och utsäde till jordbruk. Affären var även ombud för banken och posten, och hade ortens första telefon. Med andra ord var affären bygdens mittpunkt.²¹ Skötsamhet innebar i detta sammanhang att punktligt stiga upp till sitt arbete var dag och utföra det, inte i kapitalismens anda, utan dels som en investering i sin framtid, dels för att det ligger en plikt i att utföra sin del av ett arbete som är större än en själv.²²

¹⁵ Carlsson, ”Julbestyr”, s. 6.

¹⁶ Carlsson, ”Kyrkan”, s. 1.

¹⁷ Carlsson, ”Jägersro”, s. 1.

¹⁸ Carlsson, ”Jägersro”, s. 1.

¹⁹ Carlsson, ”Jägersro”, s. 2.

²⁰ Carlsson, ”Min ankomst till Sillebotten”, s. 1.

²¹ Carlsson, ”Sillebotten”, s. 4; ”Sillebotten som ’Medelpunkt’”, s. 1.

²² Ambjörnsson (2017), s. 31–32.

Livet, menar Ambjörnsson, framstår för den skötsamme som ett projekt: en skötsam arbetare ger inte efter för impulser utan bygger sitt liv med omsorg och medvetenhet.²³ Även utanför arbetet i affären stämmer detta in på Tage: prästen Fogelmark beskrev Tage som en ordentlig person, han var medlem i flera ideella rörelser, däribland IOGT, och framhöll att ”Sprit och cigaretter var inget för mig. Jag dansade istället.”²⁴ Utöver detta hade han ett stabilt arbete i affären mellan 1931 och 1965 – då den lades ner – och ett långt äktenskap med hustrun Ingeborg.

Utifrån den identitet Tage tillskrev sig själv passar han in på idealtypen. Som Antich skriver finns det en paradox i det skrivna identitetsskapandet: det skapar oss samtidigt som vi skapar det.²⁵ Eftersom skötsamhet var ett ideal Tage vuxit upp med fanns det troligtvis en vilja att identifiera sig med det, även om han inte var medveten om den som en idealtyp.

Den bildade människan

Centralt i skötsamhetskulturen är även folkbildningsidealet. Bernt Gustavsson beskriver i *Folkbildningens idéhistoria* hur svensk folkbildning kom från två håll: folkrörelsernas initiativ från folket självt och institutioner som folkhögskolor med syftet att bilda nationens medborgare. Folkbildningen berikade således individens liv och, med Gustavssons ord, främjade samtidigt statens sociala mål för ett bättre samhälle.²⁶

Att vara bildad kan dock innebära olika saker. Historikern Roddy Nilsson påpekar att genom ett foucauldianskt synsätt kan bildning ses som ett sätt att *tänka* snarare än inläring och kunskap.²⁷ Enligt Foucault är kunskap något som kunde uppstå i olika typer av mänskliga relationer och inget som kan bemästras eller läras in. Bildning blir på detta vis ett verktyg i byggandet av sig själv som subjekt och del av en kreativ process.²⁸

Folkbildningsidealet uppstod som företeelse i Sverige i slutet av 1800- och början av 1900-talet. Inom de svenska folkrörelserna i början av 1900-talet uppkom studiecirklar och folkbibliotek med målet att bilda och stärka de enskilda individerna för att i längden fostra ett nyktrare och skötsammare folk.²⁹ Gustavsson menar att folkbildningens idéer föddes ur upplysningens framstegstanke och människosyn, och utvecklades sedan i takt med samhällets demokratisering, modernisering och industrialisering.³⁰

²³ Ambjörnsson (2017), s. 32.

²⁴ Carlsson, ”Min ungdom”, s. 2.

²⁵ Antich (2018), s. 434.

²⁶ Bernt Gustavsson, *Folkbildningens idéhistoria* (Borgholm 1992), s. 19, 40.

²⁷ Roddy Nilsson, ”Makt, kritik och subjektivering: En essä om Foucault och bildningens aktualitet”, *HumaNetten*, 13 (2003), s. 13.

²⁸ Nilsson (2003), s. 11, 14.

²⁹ Gustavsson (1992), s. 39–40.

³⁰ Gustavsson (1992), s. 10, 57.

I det sammanhang där bildning kopplas till *utbildning* gick Tage inte utanför sin tids norm. Han tyckte visserligen om att gå i skolan: "Historia läste vi på skolan. Vi läste bl a om Gustav Vasa, Sten Sture och Karl XII. Historia var så intressant att jag kunde nästan allt utantill."³¹ Han gick dock bara i skolan i sju år, fortsatte inte på någon folkhögskola och även om han var medlem i flera av de folkrörelser som var etablerade i Sillerud så framgår det inte i memoaren om han deltog i någon av dess studiecirklar. Tage ägnade sig snarare åt *själv*bildning. Gustavsson menar att självbildningsidealet växte fram i samband med att folkrörelsernas studiecirklar etablerade sig. I och med uppkomsten av fler bibliotek kunde människor aktivt och självständigt söka kunskap, och då Tage var med i biblioteksnämnden i Sillerud borde detta ha varit av intresse för honom.³²

Som tidigare beskrivits tyckte Tage om att gå i skolan och även om han inte fortsatte studera fanns kunskapsörsten kvar hos honom: stugmöten och friluftsmöten med föreläsningar är exempel på det. Under sitt liv gjorde han även en del resor runt om i Sverige där turistande blandades med lärande. På en resa mellan Finland och Norge år 1971 stannade han till vid Karesuando kyrka och träffade på dess vaktmästare. De började samtala om författare de nyss läst: vaktmästaren var intresserad av värmäländska Selma Lagerlöf och Tage frågade om Lars Levi Læstadius som hade verkat i området.³³ Återkommande genom memoaren nämner Tage hur han på olika sätt försökte vara uppdaterad på senaste nytt, exempelvis genom radioprogram, böcker och tidningsartiklar.³⁴

Enligt Gustavssons breda definition av bildning som en inlärningsprocess genom hela livet kan Tage tolkas som en bildad person. Utifrån ett foucauldianskt synsätt är det också i denna kreativa process som han bygger sig själv som subjekt, ett arbete som i Tages fall fortsatte i skrivandet av memoaren.³⁵ Han behöll sin barndoms kunskapsörst genom livet och fortsatte att nyfiket söka kunskap om världen.

Den moderna människan

De två teman som redan behandlats – skötsamhet och bildning – är resultatet av en alltmer förändrad värld. Upplysningens idéer var en av de drivande faktorer som i längden ledde till en demokratisering av samhället och när sedan industrialiseringen förändrade arbetslivet för bönderna var moderniseringen ett faktum. *Modernisering* är ett komplext och mångtydigt begrepp som i denna text används utifrån sociologen Anthony Giddens definition: en synonym till den industrialiserade

³¹ Carlsson, "Skolan", s. 1.

³² Gustavsson (2003), s. 8, 67–68.

³³ Carlsson, "Kyrkan", s. 2; "Resan till Treriksröset" s. 6; "Ett 10-års minne", s. 2.

³⁴ Carlsson, "Äldre tiders jakt", s. 1.

³⁵ Nilsson (1992), s. 11, 14.

världen med betoning både på de tekniska framstegen och de sociala konsekvenserna.³⁶ I boken *Modernitet och självidentitet: Självet och samhället i den senmoderna epoken* använder Giddens begreppen förmodern, senmodern och högmodern för att beskriva hur världen, samhället och individer på olika sätt förhåller sig till och ser på moderniseringsprocessen. Enligt Giddens kan begreppet modernitet ses som en idealtyp snarare än en epokindelning: något som en individ eller samhälle kan ge uttryck för genom vissa karaktärsdrag. För denna studie är begreppet *högmodern* av intresse. Enligt Giddens karaktäriseras högmodernitet både av en uppskattning till vetenskapens och teknologins möjligheter för mänskligheten, men även av en utbredd skepsis gentemot dess medföljande problem och risker.³⁷

En sådan skepsis återfinns på flera ställen i Tages memoarer, bland annat i essäns inledande citat, vilket återges till fullo här:

Jag sitter nu på äldre dagar och tänker tillbaka på hur det var i skogshagar och skogsområden runt om. Det var fina upptrampade stigar i skogarna "genvägar", när man skulle ut och se till sin skog. [...] Skogsstigar blev det och s k kovägar, det var ju allmänt att ha kor och får som "gick på skogen" och korna hade sina vägar ut till olika betesplatser som korna väl kände till och gick för att "beta" = äta. Det var på den tiden en helt annan struktur i våra skogar, då än nu. Ett helt annat liv. Allt var liv och lust. Fågelsång och kvitter av alla slag. [...] Nu har traktorer och maskiner av alla slag övertagit arbetet. Det som förr var genvägar, ko- och fågelvägar är nu stora djupa spår efter traktorer som det tar generationer att reparera.³⁸

Genom hela memoaren återfinns kapitel som pedagogiskt och omsorgsfullt beskriver äldre tekniker: hur man kärnar smör, hur gamla tiders borrh fungerade, hur en "kobjällra" ska smidas och så vidare.³⁹ Enligt Smith och Watson kan en hel del uttydas ur självbiografiska texter genom att analysera vad som blir ihågkommet och skrivs ner. Tage uttrycker inte en nostalgisk längtan efter att sitta i sin mors kök och kärna smör, men genom själva handlingen att minnas och nedteckna detta minne förstår jag det som att det har en särskild betydelse för honom. Kort sagt gör han minnet meningsfullt genom att skriva ner och berätta om det. Dessa händelser – som var vardagliga i hans barndom – har fått större värde när han ser tillbaka på dem. Det kan tyda på att han längtar tillbaka till en enklare tid, eller åtminstone vill berätta om den.⁴⁰

Tage var dock inte skeptisk mot alla tekniska förändringar. Från att ha sett den första bilen som tolvåring reste han och familjen 1971 på en två veckors bilfärd upp till Treriksröset, in i Finland och sedan hem genom Norge.⁴¹ Denna resa beskrivs i positiva ordalag och hade aldrig varit möjlig utan bilen. Detta tyder på att Tage, liksom många andra, såg tudelat på moderniseringen av världen:

³⁶ Anthony Giddens, *Modernitet och självidentitet: Självet och samhället i den senmoderna epoken* (Göteborg 1999), s. 24.

³⁷ Giddens (1999), s. 39.

³⁸ Carlsson, "En berättelse från Högstakan i Sillerud", s. 2.

³⁹ Carlsson, "Hur man brasar en kobjällra", s. 1; "Gamla tiders borrh", s. 1; "Att kärna smör", s. 1.

⁴⁰ Smith & Watson (2010), s. 22, 245.

⁴¹ Carlsson, "Resan till Treriksröset", s. 1; "Bilen" s. 1.

livet hade otvivelaktigt blivit enklare, men skogarna från hans barndom med kovägar och fågelsång har för evigt gått förlorade.

Giddens framhåller att människan visserligen alltid varit en reflekterande varelse, men att det förr fanns fler konstanter i människors vardag. Det yttre, sociala sammanhanget förändrades inte så mycket från generation till generation och valmöjligheterna var inte lika många. De förändringar en människa som individ genomgick hängde samman med livets naturliga förändringar: från ungdom till vuxen, giftermål, föräldraskap och så vidare. I de flesta fall bodde människor kvar på samma plats som de tidigare generationerna gjort och levde i traditionens trygghet. I högmodernitetens värld sker förändringar på det sociala och individuella planet samtidigt i en ständigt pågående process vilket innebär att "självet" kontinuerligt fortsätter att formas.⁴²

Visserligen levde Tage ett traditionellt liv: han stannade i sin hembygd större delen av livet, gjorde ingen större klassresa, gifte sig och fick två barn. Hans sammanhang var med andra ord rätt stabilt, men samma historia kan läsas på ett annat sätt. När han var 23 år gammal flyttade han från sitt barndomshem till Sillerud och fick anställning i affären. Kanske gjorde han flytten då de två yngre bröderna var gamla nog att hjälpa till på familjens gård och ett arbete skulle innebära extra pengar till honom själv eller familjen? Eller så skedde flytten på eget bevåg för att testa något nytt? Målet var aldrig, som han själv skrev, att stanna särskilt länge – men han blev kvar i 34 år.⁴³

Tage följde alltså inte i sin fars fotspår, men han skrev varmt om de kunskaper han fick med sig från sin uppväxt. Att arbeta i affär är inte ett långt steg från att vara småbrukare, men ändå sker ett skifte. Som äldste son hade han antagligen förväntats stanna kvar, ta hand om gården och sörja för sina föräldrar. Inte heller Tages fru, Ingeborg, levde ett helt traditionellt liv. De hade sällskap från den tidiga ungdomen, men hon var inte redo att slå sig ner med en gång. Tillsammans med sin syster reste hon först till Oslo och arbetade där en tid, för att sedan ensam resa till Stockholm och ta anställning som kokerska och barnflicka i nio år. Hon och Tage gifte sig inte förrän 1939, han 31 år gammal och hon 30 år, efter att ha levt i ett långdistansförhållande i många år.⁴⁴ Kort sagt bröt de båda mot tidigare generationers normer, kanske för att söka efter den där eftertraktade, moderna självidentiteten.

Den skepsis som kan utläsas är onekligen den skrivande Tages röst som idealiserar upplevelsen av gamla tiders skogar. Men hans åsikter på äldre dagar förändrade inte det liv han faktiskt levde eller att han trots allt var en modern människa. Som tidigare konstaterats innebar modernitet mer än enbart industriella och tekniska framsteg: det handlade också om sociala och kulturella

⁴² Giddens (1999), s. 45.

⁴³ Carlsson, "Sillebotten", s. 1, 5.

⁴⁴ Carlsson, "Anteckning från 20 juni 1995", s. 1.

förändringar. Den moderna människan är ingen konkret idealtyp: hon står för förändring, är alltid nyfiken på livet och söker något större.

Sammanfattning

I denna essä har idealen som växte fram i samband med moderniseringen av Sverige i början av 1900-talet studerats, med syftet att se hur de speglades i memoaren från en människa som varken var en av samtidens stora politiker, filosofer eller akademiker – utan en vanlig landsbygdsbo. De tre idéerna kan konstateras vara tätt sammanflätade: Tage var skötsam och bildad eftersom det var en del av den moderna människan, och han framstår som modern eftersom han var en skötsam arbetare och en bildad människa. Svaret på frågan om hur Tage Carlsson påverkades och påverkade samtidens ideal är att samtidigt som han formades av dem var han även en del av att sprida dessa idéer. Genom denna studie ser vi att det inte alltid är nödvändigt att studera idéernas centrum eller samtidens stora tänkare: även en människa i marginalen kan påvisa de idéer, tankar och ideal som formade tidsandan.

När Tage började skriva var Ingeborg död sedan några år och han hade flyttat från sin hembygd till Årjängs ålderdomshem. Kort sagt hade livet ryckts upp med rötterna och Tage var tvungen att ställa sig frågan: vem är jag när allt jag känner till är borta? Enligt Antich är det genom narrativ som vi förstår våra liv och skapar våra identiteter. Det är genom att urskilja en röd tråd som vi kan avgöra vilka händelser i våra liv som har varit betydelsefulla och hur vi ska bygga vår framtid.⁴⁵ Att skriva om sitt liv kan alltså fungera som ett sätt att förankra sig själv i världen igen. När Tage skrev valde han – medvetet eller omedvetet – de minnen och upplevelser som varit av störst vikt i hans liv. I denna studie kan vi se att en del i Tages narrativskapande var att upprätthålla de ideal han själv var uppväxt med – skötsamhet, bildning och modernitet – och framställa sig själv i enlighet med dem. Ett sätt att minnas sin identitet och skapa ett förstäeligt narrativ i den ständigt föränderliga värld han växt upp i.

⁴⁵ Antich (2018), s. 434.

Referenslista

Otryckt källmaterial:

Tage Carlsson, *Tages memoarer*, privat samling.

Litteratur:

Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren: idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle 1880 – 1930* 4 uppl. (Stockholm 2017).

Antich, Peter, ”Narrative and the Phenomenology of Personal Identity in Merleau-Ponty”, *Life Writing* 15:3 (2018), s. 431–445.

Giddens, Anthony, *Modernitet och självidentitet: Självet och samhället i den senmoderna epoken* (Göteborg 1999).

Gustavsson, Bernt, *Folkbildningens idéhistoria* (Borgholm 1992).

Götlind, Anna & Kåks, Helena, *Mikrohistoria* (Lund 2014).

Nilsson, Roddy, ”Makt, kritik och subjektivering: En essä om Foucault och bildningens aktualitet”, *HumaNetten* nr 13 (2003), s. 5–18
<<https://open.lnu.se/index.php/hn/issue/view/19>> (16/4 2025).

Smith, Sidonie & Watson, Julia, *Reading autobiography: A Guide for Interpreting Life Narratives* (Minnesota 2010).